

ارزیابی برنامه‌های کارآموزی در فارغ‌التحصیلان رشته مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز

منصور ظهیری^{*}، امین ترابی‌پور

چکیده

مقدمه: شناسایی نقاط قوت، نقاط ضعف و مشکلات موجود در طراحی و اجرای برنامه کارآموزی در عرصه دانشجویان، اهمیت زیادی در تحقیق اهداف آموزشی دانشگاه‌های علوم پزشکی دارد. این مطالعه با هدف ارزیابی برنامه‌های کارآموزی در دانشجویان رشته مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز انجام شد.

روش‌ها: در این مطالعه توصیفی که در نیمسال اول سال تحصیلی ۱۳۸۸ انجام شد، کلیه فارغ‌التحصیلان دوره‌های اول و دوم رشته مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز که ۱۶ واحد کارآموزی را گذرانده بودند مورد بررسی قرار گرفتند. داده‌ها به وسیله پرسشنامه محقق ساخته جمع‌آوری گردید. روایی پرسشنامه از طریق روانی محتوا، و پایایی آن با روش آزمون مجدد تأیید شد. داده‌ها با استفاده از شاخص‌های مناسب آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار و درصد) و به کمک نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

نتایج : میزان اثربخشی برنامه‌های کارآموزی که بر مبنای میزان آشنایی دانشجویان با هر کدام از موضوعات تعیین شده در سرفصل شورای عالی برنامه‌ریزی علوم پزشکی برای رشته مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی است «متوسط» ارزیابی شد. میانگین میزان آشنایی دانشجویان با مفاد کارآموزی یک $49/8 \pm 7/3$ درصد، کارآموزی دو $63/6 \pm 9/4$ درصد، کارآموزی سه $65/7 \pm 4/8$ درصد و کارآموزی چهار $59/4 \pm 5/6$ درصد محاسبه شد. همچنین اثربخشی برنامه‌های کارآموزی دانشجویان دوره دوم بیشتر از دوره اول بود.

نتیجه‌گیری: در مقایسه با استانداردهای آموزشی، برنامه‌های کارآموزی در دانشجویان رشته مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی دانشگاه جندی شاپور اهواز، دارای اثربخشی مطلوب و رضایت‌بخشی نمی‌باشد. لذا بازنگری جدی و اعمال اصلاحات لازم در برنامه‌ریزی و اجرای کارآموزی، در راستای تحقق اهداف آموزشی دانشجویان این رشته ضرورت تام دارد.

واژه‌های کلیدی: ارزیابی، کارآموزی، فارغ‌التحصیلان، مدیریت خدمات بهداشتی

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی / تابستان ۱۳۹۰؛ (۲) ۱۱۸۳-۱۹۰

مقدمه

از قرن‌ها پیش آموزش پزشکی بر دستیابی به حجم زیادی از اطلاعات به همراه استفاده از مدل کارآموزی تأکید داشته است. کسب مهارت‌های مختلف توسط دانشجویان، می‌تواند استفاده از دانش جدید را میسر سازد. بنابراین محتوای

این مقاله در تاریخ ۸۸/۹/۱۸ به دفتر مجله رسیده، در تاریخ ۸۹/۵/۳۱ اصلاح شده و در تاریخ ۸۹/۶/۳ پذیرش گردیده است.

* نویسنده مسؤول: دکتر منصور ظهیری (استادیار)، گروه مدیریت خدمات بهداشتی

درمانی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز، اهواز، ایران.

man_zahiri@yahoo.co.uk

امین ترابی‌پور، (مربي)، گروه مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، دانشکده بهداشت، دانشگاه

علوم پزشکی جندی شاپور اهواز، اهواز، ایران. (torabipoor@yahoo.com)

این مقاله برگرفته از طرح شماره ۸۷۰۵۲ است که توسط معاونت پژوهشی دانشگاه علوم

پزشکی جندی شاپور اهواز تصویب و هزینه‌های آن پرداخت گردیده است.

درمانی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز طراحی و اجرا گردید. وجه تمایز این مطالعه نسبت به سایر مطالعاتی که تا به حال در این رابطه انجام شده این است که جامعه مورد مطالعه در این پژوهش، فارغ‌التحصیلان می‌باشد. افرادی که با نگرش وسیع‌تر و بدون هیچ گونه ملاحظه‌ای، اظهارنظر می‌کنند.

روش‌ها

مطالعه توصیفی حاضر در نیمه اول سال ۱۳۸۸ انجام شد. جامعه آماری را کلیه فارغ‌التحصیلان دوره‌های اول و دوم رشته مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز که همگی ۱۶ واحد کارآموزی را گزارانده بودند (۴۵ نفر) تشکیل دادند. داده‌ها به وسیله پرسشنامه محقق ساخته جمع‌آوری گردید. پرسشنامه مذبور حاوی سؤالاتی بود که در آن تمامی جنبه‌ها و ابعاد کارآموزی دانشجویان رشته مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی مورد پرسش قرار گرفته بود. اعتبار علمی پرسشنامه با روش اعتبار محتوا و اعتماد پرسشنامه از طریق آزمون مجدد تایید شد (ضریب آلفای کرونباخ معادل $0.86 = 0.86$ به دست آمد).

پس از تدوین و تکثیر پرسشنامه پژوهش، نشانی و شماره تلفن تمامی فارغ‌التحصیلان مذکور که برای شرکت در مطالعه انتخاب شده بودند از اداره آموزش دانشکده بهداشت اخذ گردید و پرسشنامه‌ها (به همراه پاکت تمبردار خالی برای افزایش ضریب اطمینان در عودت دادن آنها) با پست پیشتاز ارسال گردید. همزمان، با کلیه افراد تماس تلفنی برقرار شد و نسبت به تکمیل و عودت پرسشنامه‌ها تأکید لازم به عمل آمد. در مورد دانشجویان دوره دوم که در حال انجام پروژه‌های پایان دوره خود بودند، پرسشنامه به صورت حضوری در اختیارشان قرار گرفت. پرسشنامه مذبور شامل ۴۷ سؤال بود که در پنج بخش به ترتیب ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، سؤالات مربوط به کارآموزی ۱، کارآموزی ۲، کارآموزی ۳ و کارآموزی ۴ طراحی شد. سؤالات مطرح شده در بخش کارآموزی ۱ مربوط به

آموزشی باید شامل برنامه‌هایی باشد که منجر به پیشرفت و ارتقای مهارت‌های جدید گردد^(۱). با این وجود، نتایج برخی مطالعات نشان دادند که برنامه‌های کار عملی در عرصه، در مواردی رضایت‌بخش نبوده‌اند^(۲). همچنین نتایج بررسی دیگری حاکی از آن است که اغلب دانشجویان به خاطر این که نمی‌دانند چه انتظاری از ایشان است، از این که چگونه رفتار و عمل کنند نامطمئن هستند^(۳) و برخی دیگر به بی انگیزگی دانشجویان در بهره‌برداری از زمان کارآموزی اشاره نموده‌اند^(۴). مطالعات اندکی در رابطه با آموزش در عرصه دانشجویان علوم پزشکی در کشور انجام شده است، و از آن میان برخی به موضوع کارورزی بالینی، عموماً در رشته‌های پزشکی و پرستاری، پرداخته‌اند^(۵ تا ۷)، و برخی نیز برنامه کارآموزی و کارورزی را در دانشجویان کتابداری و مدیریت مطابق با دستورالعمل‌ها و سرفصل‌های قبل از بازنگری سال ۱۳۸۴ مورد بررسی قرار داده‌اند^(۸)

آموزش‌های میدانی در قالب کارآموزی که در برنامه آموزشی دانشجویان رشته مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی گنجانده شده است، نقش مهمی در تحقق اهداف آموزشی این رشته دارد. شواهد موجود نشان می‌دهند که وضعیت موجود برنامه‌های کارآموزی در رشته مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی در غالب دانشکده‌هایی که رشته مذکور را تأسیس کرده‌اند رضایت‌بخش نیست^(۹). با توجه به اینکه این بخش از آموزش، اهمیت به سزاوی در توانمند نمودن فارغ‌التحصیلان این رشته برای انجام وظایف حرفه‌ای ایشان دارد، لذا شناسایی نقاط قوت و ضعف و مسائل و مشکلات موجود در راه اجرای اثربخش برنامه‌های کارآموزی اجتناب‌ناپذیر می‌باشد. از طرفی صرف هزینه‌های بسیار زیادی که برای اجرای برنامه‌های فوق از سوی دانشگاه‌ها انجام می‌شود، توجه به این امر را دو چندان می‌کند^(۸). با توجه به این موضوع، مطالعه حاضر با هدف ارزیابی برنامه‌های کارآموزی در فارغ‌التحصیلان دوره‌های اول و دوم رشته مدیریت خدمات بهداشتی و

پس از دو مرحله پیگیری در رابطه با دریافت پرسشنامه‌ها، نهایتاً ۳۹ پرسشنامه (۸۷ درصد) برگشت داده شد. از بین ۳۹ دانشجوی رشته مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی، ۳۴ نفر (۸۷/۲ درصد) دختر و ۵ نفر (۱۲/۸ درصد) پسر بودند. تعداد ۱۹ نفر (۴/۸ درصد) از جامعه پژوهش، فارغ‌التحصیلان سال ۱۳۸۶ و ۲۰ نفر (۴/۱ درصد) نیز فارغ‌التحصیلان سال ۱۳۸۷ بودند. در جدول ۱ نسبت‌های محاسبه شده مربوط به هر کدام از برنامه‌ها و فعالیت‌هایی که در قالب کارآموزی ۱ به جامعه مورد مطالعه ارائه گردیده، نشان داده شده است. امتیازهای مندرج در جدول مربوط به میزان آشنایی دانشجویان با هر کدام از فعالیت‌های کارآموزی ۱ است که بر اساس اهداف شورای عالی برنامه‌ریزی علوم پزشکی تنظیم شده و نشان‌دهنده اثربخشی برنامه کارآموزی است. بر اساس جدول مذکور، به طور متوسط بیشترین اثربخشی مربوط به قسمت «وظایف و فعالیت‌های کارکنان خانه‌های بهداشت با میانگین (۶۲±۸/۵) و کمترین آن مربوط به «شاخص‌های بهداشتی» با میانگین (۴/۴±۲/۴) بوده است. میانگین کل اثربخشی برنامه‌های کارآموزی ۱ در تمامی پاسخگویان (۴/۹±۷/۳) درصد محاسبه شد.

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار نمرات اثربخشی کارآموزی ۱

برنامه های کارآموزی ۱	امتیاز از ۱۰۰
وظایف و فعالیت های کارکنان خانه های بهداشت	۶۲±۸/۵
نحوه جمع آوری اطلاعات از جامعه تحت پوشش خانه های بهداشت	۴/۹±۲/۹
شاخص های بهداشتی	۴/۴±۲/۴
پرونده های خانوار در مراکز شهری و روستائی	۴/۱±۰/۵
فعالیت های مختلف مرکز بهداشت شهرستان	۴/۱±۰/۷
میانگین امتیازات برنامه های کارآموزی ۱	۴/۹/۱±۷/۳

جدول ۲، نشان‌دهنده امتیازهای محاسبه شده مربوط به هر کدام از برنامه‌هایی است که در قالب کارآموزی ۲ به جامعه مورد مطالعه ارائه گردیده است. بر طبق محتویات جدول

فرآیندها و برنامه‌های خانه‌های بهداشت و مراکز بهداشتی درمانی شهری و روستایی و بخش‌های ستادی مراکز بهداشت شهری تنظیم شده بود. سوالات بخش کارآموزی ۲ در رابطه با عملیات و فرآیندهای بخش‌ها و واحدهای پشتیبانی در بیمارستان، سوالات بخش کارآموزی ۳ در خصوص واحدهای تشخیصی، درمانی، درمانگاه و اورژانس بیمارستان و سوالات بخش کارآموزی ۴ مربوط به واحدهای اداری، مالی، بیمه و نظایر آن بود. سوالات مربوط به کارآموزی‌های چهارگانه بر اساس مقیاس شش‌تایی تنظیم شده بود بدین صورت که پاسخگویان می‌توانستند یکی از گزینه‌ها (هیچ، بسیار کم، کم، تا حدودی، زیاد و بسیار زیاد) را که بترتیب معادل عددی صفر، یک، دو، سه، چهار و پنج است را انتخاب نمایند. شیوه نمره دهنده سوالات پرسشنامه بدین صورت بود که با در نظر گرفتن معادل عددی هر کدام از گزینه‌های انتخابی پاسخگویان، و محاسبه میانگین هر سؤال پرسشنامه در کل جامعه پژوهش، امتیاز هر سؤال به دست آمد (بین ۰-۱۰). سپس میانگین هر دسته از سؤالاتی که بخش‌های مختلف پرسشنامه را تشکیل داده‌اند محاسبه و بر مبنای صد حساب می‌شد. بر این اساس درصد امتیازات هر بخش و رتبه‌بندی کیفی آن به این صورت است که امتیاز بالاتر از ۸۰ درصد معادل اثربخشی بسیار زیاد ۶۰-۷۹ درصد اثربخشی زیاد، ۴۰-۵۹ درصد اثربخشی متوسط، ۲۰-۳۹ درصد اثربخشی کم و امتیاز کمتر از ۲۰ درصد معادل اثربخشی بسیار کم در نظر گرفته شد. مقادیر فوق نشان‌دهنده میزان آشنایی دانشجویان با هر بخش از برنامه‌های کارآموزی است.

در این پژوهش از روش‌های آمار توصیفی نظریه میانگین، درصد و انحراف معیار برای توصیف نتایج استفاده شد. در جهت رعایت اصول اخلاق پژوهش، پرسشنامه‌ها به صورت بی‌نام طراحی شد و افراد در ارائه پاسخ‌ها کاملاً آزاد بودند.

نتایج

یافته های مربوط به کارآموزی ۴ نشان دهنده میزان آشنایی دانشجویان با هر کدام از فعالیت های این قسمت از کارآموزی است. به طور متوسط بیشترین اثربخشی مربوط به قسمت «استانداردهای خدمات پرستاری با میانگین $66 \pm 2/5$ و فعالیت های مدیر پرستاری در زمینه چگونگی انجام وظایف حرفه ای با میانگین $(66 \pm 7)/4$ است. میانگین فعالیت های دفاتر بیمه در بیمارستان 62 ± 6 ، تعرفه های خدمات بیمارستانی $4/62 \pm 4$ ، هماهنگی درونی و بیرونی مدیر بیمارستان $5/6 \pm 8$ ، فعالیت های مالی $5/52 \pm 8/5$ ، و فعالیت های اداری مدیر بیمارستان $5/2 \pm 3/4$ بوده است. کمترین امتیاز مربوط به گردش کار در بیمارستان با میانگین $4/6 \pm 3/5$ بوده است. میانگین کل اثربخشی برنامه های کارآموزی ۴ در تمامی پاسخگویان $59/0 \pm 5/6$ درصد محاسبه شده است.

جدول ۳: میانگین و انحراف معیار نمرات امتیازات مربوط به اثربخشی برنامه های کارآموزی ۳

برنامه های کارآموزی ۳	امتیاز از ۱۰۰
- فعالیت های بخش رادیولوژی	$64 \pm 5/6$
- فعالیت های بخش آزمایشگاه	62 ± 7
- فعالیت های بخش داروخانه	$70 \pm 9/5$
- فعالیت های اورژانس	$74 \pm 9/2$
- فعالیت های درمانگاه	$64 \pm 5/4$
- فعالیت های بخش های بستری	66 ± 7
- وسایل و تجهیزات اورژانس	$66 \pm 10/5$
- وسایل و تجهیزات درمانگاه	$56 \pm 4/4$
- وسایل و تجهیزات رادیولوژی	62 ± 8
- وسایل و تجهیزات آزمایشگاه	$66 \pm 4/1$
میانگین امتیازات برنامه های کارآموزی ۳	$65 \pm 4/8$

ترتیب اثربخشی برنامه های مختلف کارآموزی از دیدگاه فارغ التحصیلان به ترتیب عبارت بودند از: رتبه اول مربوط به فعالیت های اورژانس، فعالیت های مدارک

مذکور، به طور متوسط بیشترین اثربخشی مربوط به قسمت «فعالیت های مدارک پزشکی و فعالیت های CSR» با میانگین (74 ± 6) و کمترین آن مربوط به «فعالیت های واحد تجهیزات پزشکی» با میانگین $(38 \pm 2/5)$ بوده است. میانگین کل اثربخشی برنامه های کارآموزی ۲ در تمامی پاسخگویان $(63/6 \pm 9/4)$ درصد محاسبه شده است.

در جدول ۳، امتیاز های محاسبه شده مربوط به هر کدام از برنامه ها و فعالیت هایی که در قالب کارآموزی ۳ به جامعه مورد مطالعه ارائه گردیده، نشان داده شده است. بر طبق محتویات جدول مذکور، به طور متوسط بیشترین اثربخشی مربوط به قسمت «فعالیت های اورژانس» با میانگین $(74 \pm 9/2)$ و کمترین آن مربوط به «وسایل و تجهیزات درمانگاه» با میانگین (56 ± 4) بوده است. میانگین کل اثربخشی برنامه های کارآموزی ۳ در تمامی پاسخگویان $(65/7 \pm 4/8)$ محاسبه شده است.

جدول ۲: میانگین و انحراف معیار نمرات اثربخشی برنامه های کارآموزی ۲

برنامه های کارآموزی ۲	امتیاز از ۱۰۰
- فعالیت های کارگزینی	$62 \pm 4/1$
- فعالیت های خدمات	62 ± 6
- فعالیت های دبیرخانه	$70 \pm 11/5$
- فعالیت های انبار	$62 \pm 7/8$
- فعالیت های کارپردازی	$64 \pm 9/4$
- فعالیت های امور مالی	$52 \pm 3/5$
- فعالیت های تاسیسات	$60 \pm 3/2$
- فعالیت های تجهیزات پزشکی	$38 \pm 2/5$
- فعالیت های لنثری	$70 \pm 9/1$
- فعالیت های تغذیه	$72 \pm 8/5$
- فعالیت های CSR	74 ± 6
- فعالیت های مددکاری	$66 \pm 1/4$
- فعالیت های مدارک پزشکی	74 ± 9
- فعالیت های پذیرش	$70 \pm 6/5$
- قسمت آمار و کنگذاری	$58 \pm 10/2$
میانگین امتیازات برنامه های کارآموزی ۲	$63/6 \pm 9/4$

مجموع «متوسط» ارزیابی گردید. با توجه با این که در قسمت کارآموزی ۱ دانشجویان رشته مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی، میزان متوسطی از اثربخشی حاصل گردید، باید اذعان نمود که این میزان برای تحقق اهداف برنامه مذکور نا مطلوب است. اگر دانشجویان رشته فوق نتوانند در حد بالایی با فعالیت‌های مختلف این بخش که آشنایی با مراکز بهداشتی درمانی شهری و روستایی و وظایف آنها است آشنا شوند در واقع بخشی از اهداف تربیت دانشجو در این رشته محقق نمی‌شود لذا ضرورت بازنگری در هماهنگی و اجرای بهتر کارآموزی فوق به شدت احساس می‌شود. اساساً کسب امتیاز بین ۸۰ تا ۱۰۰ در برنامه‌های کارآموزی دانشجویان برای توجیه اثربخشی برنامه‌های مذکور ضروری است تا بتوان از توانمندی فارغ‌التحصیلان در قسمت مربوطه اطمینان حاصل نمود. نتایج این مطالعه در این قسمت با نتایج مطالعه جعفری و والیانی همخوانی دارد(۸). در مقابل، مطالعه بارنی و همکاران در دانشگاه استرالیای جنوبی نتیجه موفقیت آمیزی را از کارآموزی در مراکز روستایی نشان داده است(۱۰). در رابطه با کارآموزی ۲، متوسط میزان اثربخشی حاصله هر چند نسبت به کارآموزی ۱ بهتر است ولی چنان رضایت بخش نبوده و تا حد قابل قبول که ۸۰ درصد می‌باشد فاصله دارد. مفاد این بخش از کارآموزی، عمدتاً آشنایی دانشجویان مدیریت با واحدهای پشتیبانی بیمارستان‌ها است. واضح است که این بخش از کارآموزی مکمل دروس نظری دانشجویان در طول دوران تحصیل می‌باشد. چنانچه برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های عملی فوق ضعیف باشد قطعاً اثربخشی لازم را به دنبال نخواهد داشت.

میزان اثربخشی کارآموزی ۳ که مربوط به آشنایی دانشجویان با واحدها و بخش‌های تشخیصی و درمانی بیمارستان‌ها است و همچنین کارآموزی ۴ که عمدتاً در راستای وظایف برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، رهبری، کنترل، هماهنگی، امور مالی و بیمه‌ای، امور اداری،

پژوهشی، فعالیت‌های CSR؛ رتبه دوم را فعالیت‌های واحد تعزیه و رتبه سوم را فعالیت‌های دبیرخانه، لائزی، پذیرش و داروخانه به خود اختصاص داده‌اند. همچنین سه رتبه آخر از نظر امتیاز به ترتیب از کمتر به بیشتر عبارتند از فعالیت‌های واحد تجهیزات پژوهشی، شاخص‌های بهداشتی و فعالیت‌های مرکز بهداشت شهرستان و پرونده‌های خانوار در مراکز شهری و روستایی. ضمن بررسی سوالات باز پرسشنامه‌ها و جمع بندی نظرات جامعه مورد مطالعه در خصوص علل و عوامل آشنایی ناکافی با برخی از واحدها و بخش‌هایی که در سرفصل برنامه‌های کارآموزی آمده است، مهم‌ترین موانع موجود عبارت بودند از:

- توجیه نبودن کادر درمانی بیمارستان‌ها در رابطه با وظایف آموزشی آنان در قبال دانشجویان
- کمبود وقت کارکنان بیمارستان‌ها و مراکز بهداشتی درمانی

- کوتاه بودن زمان حضور در واحدها
- ناکافی بودن اطلاعات مربی در رابطه با حوزه‌های مختلف کارآموزی

- عدم انگیزه کافی دانشجویان برای یادگیری
- شلوغی بیش از حد برخی از واحدها به دلیل دولتی بودن مراکز
- ضعف در برنامه‌ریزی و هماهنگی با حوزه‌های کارآموزی و در نتیجه اتلاف وقت کارآموزان
- ناشناخته بودن رشته مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی حتی برای مدیران و کارکنان بخش‌ها و واحدهای بیمارستان‌ها.

بحث

در مطالعه حاضر که با هدف ارزیابی برنامه‌های کارآموزی در دانشجویان رشته مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز انجام شد، سطح اثربخشی برنامه‌های کارآموزی در

بخش‌های بالینی در طول دوره عنوان نموده‌اند و معتقدند باید تغییراتی در نحوه اجرای کارآموزی در عرصه داده شود(۷). نتایج به دست آمده در مطالعه فوق از نظر کاستی‌ها و مشکلات اجرای برنامه‌های کارآموزی، به نوعی با نتایج پژوهش حاضر همخوانی دارد.

لازم است در این قسمت به مهمترین محدودیت‌های این مطالعه که عبارت بودند از پراکنده‌گی دانش آموختگان در سطح کشور و مشکلات مربوط به توزیع و جمع‌آوری پرسشنامه‌ها به روش پستی اشاره شود. کم بودن منابع نظری و مقالات پژوهشی در خصوص کارآموزی رشته مدیریت خدمات بهداشتی درمانی که به دلیل نوپا بودن نسبی این رشته دانشگاهی است، از دیگر محدودیت‌های این مطالعه می‌باشد.

نتیجه‌گیری

میزان اثربخشی برنامه‌های کارآموزی در فارغ‌التحصیلان رشته مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی دانشگاه جندی شاپور اهواز، بر اساس استانداردهای آموزشی در حد مطلوب نمی‌باشد. جذب مریبان مجبوب کارآموزی، توجیه و ترغیب کارکنان واحدهای بهداشتی درمانی نسبت به نقش و مسؤولیت آموزشی خود در مقابل دانشجویان، معرفی رشته مدیریت در سطوح مختلف واحدهای بهداشتی و بیمارستانی و در مجموع بازنگری در برنامه‌ریزی و اجرای واحدهای کارآموزی، می‌تواند زمینه‌ساز ارائه مطلوب این بخش از آموزش در دانشجویان باشد.

تعرفه‌ها و گردش کار بیمارستان است، در مطالعه حاضر رضایت بخش نمی‌باشد. عدم آشنایی دانشجویان با حوزه‌های مطرح شده فوق در محیط‌های درمانی و بیمارستانی به منزله ضعیف بودن تربیت دانشجو در این رشته قلمداد می‌شود. حتی اگر آموزش‌های نظری در عرصه مدیریت بیمارستانی در حد بسیار مطلوبی توسط اساتید مجبوب ارائه شده و ارزیابی جامع و کاملی از نظر فراگیری تئوری‌ها به عمل آید، ولی برنامه‌های کارآموزی دچار ضعف و مشکل باشد به طوری که دانشجو به طور ملموس و از نزدیک فرصت آشنایی با این حوزه‌ها را پیدا نکند به هیچ وجه نمی‌توان اهداف تربیت دانشجو در این رشته را تحقق یافته پنداشت. نارسایی‌ها و کاستی‌ها در اجرای چنین بخش مهم آموزشی، لطمه جبران ناپذیری به فرآیند آموزشی دانشجویان وارد خواهد کرد. این مهم یکی از مباحثی است که همه ساله در همایش دانشجویان رشته مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی مطرح و از زوایای گوناگون مورد بحث قرار می‌گیرد. البته دلایل این گونه کاستی‌ها عمدتاً به کمبود مریبان کارآموزی، عدم توجیه کارکنان و مدیران بیمارستان‌ها در مسیر همکاری با دانشکده‌ها و دانشجویان و همچنین ضعف هماهنگی بین گروه‌های مدیریت و بیمارستان‌ها مربوط می‌شود. در همین راستا پژوهشی با عنوان مشکلات آموزش بالینی کارآموزی در عرصه از دیدگاه مریبان و دانشجویان پرستاری دانشکده پرستاری و مامایی در دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد انجام شد که محققین عمدۀ‌ترین نارسایی‌ها و مشکلات کارآموزی در عرصه را دسترسی ناکافی به امکانات رفاهی و آموزشی، عدم همکاری تیم بهداشتی درمانی و پراکنده‌گی کارورزی در

منابع

1. Biabangardy Z, Soltani Arabshahi K, Amini A, Shekarabi R, Yadavar Nikravesh M. [Role of Basic Science Courses on Promoting the Medical Graduate's Competencies in Medical Schools of Iran]. Iranian Journal of Medical Education. 2005; 5(1): 13-23. [Persian]
2. Remmen R, Denekens J, Scherpelbier A, Hermann I, van der Vleuten C, Royen PV, et al. An evaluation study of the didactic quality of clerkships. Med Educ. 2000; 34(6): 460-4.
3. Prince KJ, Boshuizen HP, van der Vleuten CP, Scherpelbier AJ. Students' opinions about their preparation for

clinical practice. *Med Educ.* 2005; 39(7): 704-12.

4. Javadi M, Raeisi AR, Golkar M. [Moghayeseeye nazarate morabian va daneshjooyane reshteye modiriate khadamate behdashti darmanye daneshgahe oloom pezeshkye Esfahan dar sale 1385]. *Strides in Development of Medical Education.* 2007; 4(1): 84-91. [Persian]
5. Adhami A, Fasihiharandi T, Jalili Z, Mohammadalizade S, Fattahi Z. [Barrasye didgahe daneshjooyane pezeshkye maghtae karvarzye daneshgahe oloom pezeshkye Kerman dar zamineye kefayate amoozeshhaye dade shode jahate dastyabi be ahdafe amoozeshye mosavab dar bakhshie zanan-zayman] *Strides in Development of Medical Education.* 2005; 2(2): 95-101. [Persian]
6. Jalili Z, Noohi E, Nakhaei N. [Barrasye nazarate karvarzane pezeshki dar zamineye kasbe maharathaye balinye paye]. *Strides in Development of Medical Education.* 2005; 2(2): 80-7. [Persian]
7. Dehghani H, Dehghani Kh, Fallahzadeh H. [The Educational Problems of Clinical Field Training Based on Nursing Teachers and Last Year Nursing Students View points]. *Iranian Journal of Medical Education.* 2005; 5(1): 24-33. [Persian]
8. Jaffari F, Valiani M. [Evaluation of Field Training from the Viewpoints of Management and Informatics Students of Isfahan University of Medical Sciences]. *Iranian Journal of Medical Education.* 2002; 2(1): 19-26. [Persian]
9. Sadegh Tabrizi J, Mardani I, Kalantari h, Hamzehei Z. [Clerkship from the Perspective of Students of Health Services Management and Family Health in Tabriz University of Medical Sciences]. *Iranian Journal of Medical Education.* 2011; 10(4): 439-451. [Persian]
10. Barney T, Russell M, Clark M. Evaluation of the provision of fieldwork training through a rural student unit. *Aust J Rural Health.* 1998; 6(4): 202-7.

Assessment of Field Training Programs in Graduates of Health Services Management in Ahwaz Jondishapour University of Medical Sciences

Mansour Zahiri¹, Amin Torabi pour²

Abstract

Introduction: Identifying the strengths, weaknesses and problems in field training is very important to achieve the educational goals in medical sciences universities. This study aims to assess field Training programs in graduates of Health Services Management in Ahwaz Jondishapour University of Medical Sciences.

Methods: In this descriptive study, conducted in the first semester of 2009, the first and second groups of graduates of BSc program on health services management who had passed 16 credits of field training were studied. Data were collected by a researcher made questionnaire. Validity and reliability of the questionnaire were confirmed by content validity and test-retest method respectively. Data were analyzed by descriptive statistics (mean, SD and percentage) through SPSS.

Result: Efficacy of field training, based on students' acquaintance with each syllabus topic (according to the national program ratified by Higher Council for Educational Planning in Medical Sciences), was evaluated as being in the "average" level. Students' mean acquaintance with the content of field trainings I, II, III and IV were 49.8 ± 7.3 , 63.6 ± 9.4 , 65.7 ± 4.8 , and 59.4 ± 5.6 (out of 100), respectively. Efficacy of students' field training programs was more in the second group compared to the first one.

Conclusion: Efficacy of field training program in students of health services management in Jondishapour Medical University in Ahwaz, compared to educational standards , is not appropriate and satisfactory. So, a complete revision and modification of programming and field training is necessary for students to achieve educational goals of this program.

Key words: Evaluation, Training, Graduated students , Health Services Management

Addresses:

¹(✉)Assistant Professor, Department of Health Services Management, School of Health ,Ahwaz Jondishapour University of Medical Sciences, Ahwaz Iran Email: man_zahiri@yahoo.co.uk

²Instructor, Department of Health Services Management, School of Health, Ahwaz Jondishapour University of Medical Sciences, Ahwaz, Iran Email: torabipoor@yahoo.com